

2020-04-20

PM - Inventering av småvatten kring Vinsta och Johannelundstoppen

Inventering av småvatten som möjliga lekmiljöer för groddjur i Vinsta
industriområde och kring Johannelundstoppen i Västerort, Stockholms stad

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställare: Exploateringskontoret i Stockholms stad, Brita Engvall

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Slutversion: 2020-04-20

Uppdragsansvarig: Ulrika Hamrén

Intern granskning av rapport: Ulrika Hamrén 2020-04-16

Medverkande: Erik Zachariassen

Foton: Om inget annat anges: Erik Zachariassen

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB

Internt projektnummer: 8485

Bilder på framsidan. Utsikt mot Johannelundstoppen i sydväst, med Plaisinvägen och Packstensgränd i förgrunden

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Bakgrund och syfte	5
Inventeringsområde och småvatten	5
Metod för inventering	8
Befintlig kännedom om groddjur och salamandrar	8
Stockholms stads habitatnätverk för groddjur	8
Diskussion och slutsatser	10
Fynd av möjliga lekplatser för groddjur	10
Spridningsvägar och övervintringsområden	10
Förslag till anpassningar och åtgärder	11
Referenser	14

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av Exploateringskontoret i Stockholms stad, genomfört en inventering av småvatten kring Vinsta industriområde och Johannelundstoppen i Västerort, Stockholms stad. Syftet var att undersöka potential för förekomst av groddjur.

Inom det inventerade området finns inga tidigare kända fynd av grod- eller kräldjur. Närmsta fynd av groddjur är beläget cirka 400 meter norr om det inventerade området, längs Björnmossevägen, där en handfull romklumpar av vanlig groda påträffades i ett ut-torkat vägdike i samband med inventering 2018 (Artportalen, kontrollerad 2020-04-02).

Vid fältbesök i aktuellt område påträffades tre mindre vattensamlingar, varav två bedömdes olämpliga som lekmiljöer för groddjur då de troligtvis torkar ut mycket tidigt på våren. Den tredje vattensamlingen var belägen inom ett inhägnat område på en av Trafikverkets byggarbetsplatser för Förbifart Stockholm. Denna vattensamling såg intressant ut på det avstånd som den kunde observeras genom stängslet. Det finns ingen inventeringsrapport som indikerar att Trafikverket skulle inventerat groddjur i området i samband med att utbyggnaden av Förbifart Stockholm inleddes. Inventering på en aktiv byggarbetsplats är inte aktuell inom detta uppdrag.

Bedömningen är att det inte finns förutsättningar för groddjur att fortplanta sig inom det inventerade området, då det saknas lämpliga småvatten för dem att lägga sin rom i. Det är teoretiskt möjligt att skogsområdet i den nordligaste delen av det inventerade området skulle kunna användas som övervintringsområde av grodor från Apolloskogen 900 meter norr om Vinsta industriområde, men det finns inga indikationer på att så är fallet.

Det inventerade området består till cirka en fjärdedel av skog, framför allt hällmarkstallskog. Vid fältbesöket i samband med inventeringen av småvatten bedömdes dessa skogsmarker kunna ha lång kontinuitet då många träd var gamla och tillgången på död ved var riklig. För att klargöra skogsområdenas naturvärde behöver en naturvärdesinventering (NVI) genomföras.

Johannelundstoppens slänter är på sina ställen så branta att de inte kan öppethållas genom gräsklippning. På dessa platser har täta snår av olika bärande buskar vuxit upp. De täta buskagen skulle kunna utgöra livsmiljö för flera fågelarter. För att säkerställa vilka fågelarter som finns i området kan en fågelinventering genomföras.

Bakgrund och syfte

Ekologigruppen har på uppdrag av Exploateringskontoret i Stockholms stad, genomfört en inventering av småvatten kring Vinsta industriområde och Johannelundstoppen i Västerort, Stockholms stad. Målet med utredningen har varit att sammanställa kunskap om eventuella småvatten som skulle kunna användas som lekmiljöer/fortplantningsmiljöer för groddjur. Syftet har varit att skapa ett kunskapsunderlag för att kunna beakta groddjur med skydd enligt artskyddsförordningen i arbetet med att omvandla marken i industriområdet till bostäder och kontor.

Ansvarig för denna rapport har varit Erik Zachariassen, och uppdrags- och kvalitetsansvarig var Ulrika Hamrén. Uppdraget har genomförts i slutet av mars 2020.

Inventeringsområde och småvatten

Inventeringsområdets läge och avgränsning framgår av Figur 1.

Figur 1. Inventeringsområdet inom mörkblå streckad linje. Påträffade småvatten inom skrafferade ljusblå ytor och gul numrering 1-3.

Inventeringsområdet innefattar hela Vinsta industriområde och Johannelundstoppen. Till ytan består området till ungefär hälften av bebyggd mark i Vinsta industriområde, en fjärdedel är öppen mark kring Johannelundstoppen och ungefär en fjärdedel är skog.

Vinsta industriområde ligger lågt i terrängen jämfört med övriga delar av det inventerade området. Skogsområdena utanför industriområdet har i de flesta fall karaktären av torr hällmarkstallskog, medan de mindre skogsområdena inne i industriområdet mer liknar de

som återfinns på åkerholmar i jordbrukslandskapet. Vegetationen på Johannelundstoppen är torr, snudd på stäppartad, med snår av buskar i slänterna som är för branta att klippa med gräsklippare.

De identifierade småvattnen inom inventeringsområdet (Figur 1 ovan) är även markerade med gula siffror (1-3) och beskrivs kortfattat nedan.

1. "Södra kärret" är en liten vattensamling (ca 5*2,5 m²) på höjden längst söder i inventeringsområdet, strax norr om Johannelunds T-bana. Se Figur 2 för foto.
2. "Norra diket" – utgörs av en del av vägdiket längs Skattgårdsvägen där dagvatten av okänd anledning verkar stanna snarare än rinna vidare. Se Figur 3 för foto.
3. "Hällkaret vid lufttornet" är en liten vattensamling som skapats vid en av Trafikverkets arbetsplatser för Förbifart Stockholm. Se Figur 4 för foto.

Figur 2. "Södra kärret". Vid fältbesöket hade täcktes vattenytan av ett tunt lager is. I kärret saknas typisk vattenvegetation som bladvass och kaveldun, vilket är en indikation på att kärret troligtvis bara håller vatten under en kort period på våren.

Figur 3. "Norra diket". Vid fältbesöket hade täcktes vattenytan av ett tunt lager is. I diket växer ung sälq. Typisk vattenvegetation som bladvass och kavelund saknas, vilket är en indikation på att diket troligtvis bara håller vatten under en kort period på våren.

Figur 4. "Hällkaret vid lufttornet". Vattensamlingen saknar typisk vattenvegetation som vass och kavelund, men såg på håll ut att vara djupt nog att kunna hålla vatten under en längre period. En närmare inspektion av hällkaret var inte möjlig, då Trafikverkets arbetsplats var inhägnad av ett högt staket.

Metod för inventering

Inventeringen av småvatten kring Vinsta och Johannelundstoppen genomfördes dels genom analys av flygbilder, dels genom att området besöktes i fält dagtid i slutet av mars 2020. Vid fältbesöket lades särskilt fokus på att leta efter småvatten i skogsområdena inom inventeringsområdet, för att hitta eventuella vattensamlingar under trädens kronor eller på andra platser som av olika anledningar var svåra att observera i flygbilder.

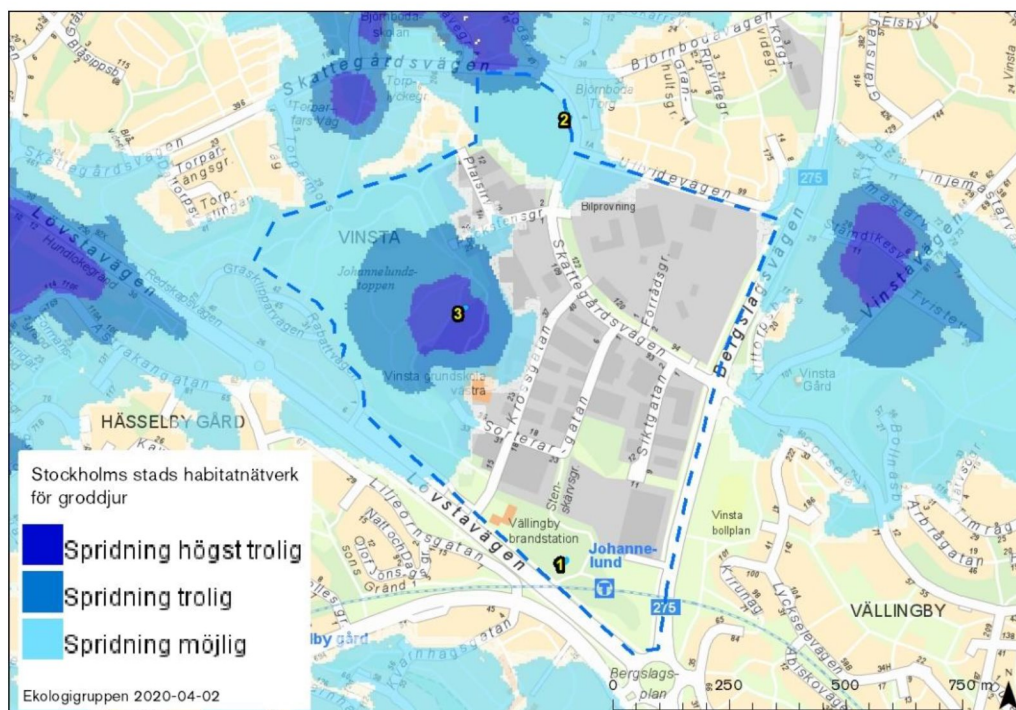
Syftet med inventeringen var som nämnts att identifiera möjliga lekmiljöer för groddjur. Om några möjliga lekmiljöer kunde observeras vid fältbesöket dagtid så skulle dessa sedan kunna inventeras enligt Naturvårdsverkets standardiserade metoder för groddjursinventering "Visuell och audiell inventering" (Naturvårdsverket 2010) av grodor, och "ficklampsmetoden" för inventering av större vattensalamander (Naturvårdsverket 2005). Tills vidare bedöms sådan ytterligare inventering dock inte vara aktuellt.

Befintlig kännedom om groddjur och salamandrar

Inom det inventerade området finns inga tidigare kända fynd av grod- eller kräldjur. Närmsta fynd av groddjur är beläget cirka 400 meter norr om det inventerade området, längs Björnmossevägen där en handfull romklumpar av vanlig groda påträffades i ett uttorkat vågdike i samband med inventering 2018 (Artportalen, kontrollerad 2020-04-02).

Stockholms stads habitatnätverk för groddjur

Inom Inventeringsområdet finns ett stort område markerat med "Spridning högst trolig" som utgår ifrån småvatten 3 ("Hällkaret vid lufttornet"). Enligt Stockholms stads habitatnätverk för groddjur sträcker sig en spridningszon sedan västerut mot Lövsta och norrut mot Kälvesta (se Figur 5 nedan).

Figur 5. Vinstas industriområde i förhållande till Stockholms stads habitatnätverk för groddjur. Inventeringsområdets ytterkant markerad med blå streckad linje. Påträffade småvatten inom skifferade ljusblå ytor och gul numrering 1-3. Mörk blå färg markerar "Spridning högst trolig", ljusblå färg markerar "Spridning trolig" enligt Stockholms stads habitatnätverk.

Vid fältbesöket klargjordes att det småvatten som enligt habitatnätverket finns i aktuellt område utgjordes av ett hållkar på mark som Förbifart Stockholm nu har rådighet över och som därför i detta läge inte är tillgänglig för undersökning eller andra åtgärder.

Groddjur Vinsta
Slutversion
2020-04-20

Diskussion och slutsatser

Fynd av möjliga lekplatser för groddjur

Vid fältbesöket identifierades tre småvatten i inventeringsområdet kring Vinsta och Johannelundstoppen. Vår bedömning är att "Södra kärret" och "Norra diket" med stor sannolikhet är så kallade efemära och torkar ut tidigt på säsongen. Därav bedöms de inte ha potential som groddjursmiljöer. "Hällkaret vid lufttornet" såg intressant ut på det avstånd som det kunde observeras genom Trafikverkets stängsel.

Inom det inventerade området saknas det tidigare kända fynd av groddjur enligt Artportalen (kontrollerad 2020-04-02), och de småvatten som kunde studeras på nära håll bedömdes sammantaget inte vara funktionella som lekmiljöer för groddjur.

Gällande "Hällkaret vid lufttornet" så anlades byggarbetsplatsen någon gång mellan 2016-05-30 och 2017-05-28 (Google Earth bildserier kontrollerad 2020-04-06). Den ursprungliga vattensamling som identifierades som källa till "Spridning högst trolig" i Stockholms stads habitatnätverk 2007 är ianspråktagen, men har ersatts av "Hällkaret vid lufttornet". Det finns ingen inventeringsrapport som styrker att Trafikverket skulle inventerat groddjur i området i samband med att utbyggnaden av förbifart Stockholm inleddes.

Bedömningen är således att det inte finns förutsättningar för groddjur att fortplanta sig inom det inventerade området, då det saknas lämpliga småvatten för dem att lägga sin rom i.

Spridningsvägar och övervintringsområden

Det är möjligt, men osannolikt, att det inventerade området har en funktion som spridningsväg mellan olika dammar i västerort som fungerar som lekmiljöer för groddjur.

Inom det inventerade området saknas lämpliga vattenmiljöer för groddjur, vilket är en förutsättning för att området skulle kunna "producera" individer av groddjur som sprider sig till det omgivande landskapet. Då det även saknas vattenförande öppna diken eller fuktstråk som skulle kunna fungera som spridningsvägar inom det inventerade området, så bedöms det heller inte troligt att området skulle kunna utgöra en väg för spridning mellan funktionella leklokaler.

I söder avgränsas det inventerade området av Lövestavägen, vilken genom sin storlek och trafikmängd troligtvis utgör en kraftig barriär för spridning. I öster avgränsas det inventerade området av Bergslagsvägen, och även den utgör troligtvis en barriär för spridning i öst-västlig riktning till och från området.

I skogsområdena inom det inventerade området finns det teoretiskt goda möjligheter för groddjur att övervintra, då de är tämligen "naturliga" till sin karaktär. Tillgången på död ved, block och andra typer av strukturer att söka skydd i är särskilt god i det nordligaste av skogsområdena.

Det finns teoretiskt viss möjlighet att vanliga grodor (*Rana temporaria*, fynd finns dokumenterade i Artportalen) från Apolloskogen 900 meter norr om det inventerade område skulle kunna vandra till de nordligaste delarna av det inventerade området. Att de skulle välja att uppehålla sig i skogen i den norra delen av det inventerade området bedöms däremot som osannolikt, då området både är mycket torrt och kuperat vilket gör det mindre lämpligt som jakt- och övervintringsområde för groddjur.

Förslag till anpassningar och åtgärder

Möjligheter att skapa ny grönstruktur och nya ekosystemtjänster

I samband med eventuell framtida utveckling av området kring Vinsta industriområde och Johannelundstoppen finns stora möjligheter att skapa funktionell grönstruktur som kan förse området med ekosystemtjänster, t ex för biologisk mångfald.

Olika typer av förstärkningsåtgärder för groddjur skulle med fördel kunna kombineras som en del i en öppen dagvattenlösning. Detta finns det goda erfarenheter av från flera håll i Stockholmsområdet. Då den bebyggda delen av det inventerade området ligger lägre i terrängen bedöms det ur dagvattensynpunkt kunna vara lämpligast att anlägga till exempel en ny kombinerad dagvatten- och groddjursdamm. Genom att anlägga ett nytt lekvatten för groddjur i området skulle habitatnätverken för groddjur i västerort bli mer robusta/resilienta, och stärka den lokala bevarandestatusen för områdets groddjursarter genom att ge dem en ny livsmiljö. Genom projektet Grönare Stockholm pågår det åtgärder för groddjur på andra håll i staden.

Utöver att anlägga groddammar i anslutning till en öppen dagvattenlösning så skulle grönytorna i kvartersmark och även allmän platsmark kunna planeras med Stockholms stads GYF-metod, och med särskilt fokus på biologisk mångfald. Detta skulle kunna gynna även flera andra funktioner, samt sociala värden.

Hänsyn om befintlig naturmark och deras arter i exploatering

Det inventerade området består till ytan ungefär till hälften av bebyggd mark i Vinsta industriområde, en fjärdedel är öppen mark kring Johannelundstoppen och ungefär en fjärdedel är skog.

Figur 6. Hällmarkstallskog i det norra skogen inom inventeringsområdet. De äldsta träden bedöms vara över 200 år gamla. I området fanns även flera "kojbyggen", vilket indikerar att området närhiistoriskt använts som rekreationsområde av traktens barn.

De skogsområden som finns inom det inventerade området har troligtvis en lång kontinuitet, då de är markerade som skog i Häradsekonomska kartan från åren 1901-1906 (blad "Svartsjö J12-75-13"). För att upprätthålla en funktion för kontinuitetskrävande barrskogsarter, samt för att behålla vacker och funktionell grönstruktur och de ekosystemtjänster den förser oss med, så är det till fördel om denna naturmark finns kvar till större del och att påverkan på skogsområden inom det inventerade området minimeras.

Skogsområdena kring Vinsta och Johannelundstoppen kan också naturvärdesinventeras med NVI enligt SIS-metod, för att klargöra vilka bevarandevärden som finns inom området. Exempelbilder från områdets skogsmiljöer återfinns i Figur 6 ovan och Figur 7 nedan.

Figur 7. En av två "nästan" jätteekar i det sydligaste skogsområde, söder om Johannelunds T-bana. Träden bedöms ha en diameter på strax under en meter.

Johannelundstoppens slänter är på sina ställen så branta att de inte kan öppethållas genom gräsklippning. På dessa platser har täta snår av olika bärande buskar vuxit upp (se Figur 8). De täta buskagen skulle kunna utgöra livsmiljö för flera fågelarter. För att säkerställa vilka fågelarter som finns i området kan en fågelinventering genomföras.

Figur 8. Vy mot väst, från östra sidan av Johannelundstoppen med det inhägnade området kring "Hällkaret vid lufttornet" i förgrunden. I bakgrunden syns Johannelundstoppens östra slänt, bevuxen med täta buskage.

Referenser

Tryckta källor

Mörtberg U., Zetterberg A., Gontier M., 2006. Landskapsekologisk analys i Stockholms stad – Metodutveckling med groddjur som exempel. Beställare: Miljöförvaltningen i Stockholms stad

Digitala källor

Artportalen utsök groddjur, Stockholms stad, 2000-2020. Information hämtad 2020-04-08. [Utsök fynd av groddjur](#)

Habitatnätverk – Groddjur. WMS-tjänst med habitatnätverk för groddjur. Besökt 2018-08-21. Adress: <http://kartor.miljo.stockholm.se/geoserver/wms?layers=mfraster:habitatnatverk-2007-groddjur>